

HALMAI TAMÁS

Fényviszonyok, versvilágok

Imre Flóra: Egy tanár beszél; Závada Péter: Valami fényes

„Az irány biztos. A fény és a benső öröm
olyan régiói felé szárnyalunk,
amelyek rejtett ízeit álmainkban,
titkos reményeinkben néha megsejtjük már.”
(Szepes Mária)

„A nyelvem vagyok. / Akcentusos beszéd. /
Mégsem a megszólalás / tesz énné, hanem a /
gondolat, mit — bár / nem enyém — én gondolok. /
Bennem csak megfogam, / s meg is terem.”
(Vasadi Péter)

1975-ben született Pécsen.
Költő, kritikus. Legutóbbi
írását 2016. 4. számunk-
ban közzeltük.

(Két költő) Imre Flóra (1961) gyakorlott és elismert lírikus; Závada Péter (1982) egy fiatalabb nemzedék mind fontosabb alakja. Imre költészete a kezdetektől a görög-latin műveltség s a középkori és reneszánsz poétikák vonzásában formálódik; Závada művészetében az amerikai verskultúra (és általában a kortárs világlíra) ihlető hatása mellett a dalszövegszerzés karcos ethosza munkál. Az e helyt egymás mellé sodort két költemény (életművük egy-egy kiemelkedő darabja) is számos szempontból széttartani látszik:

Imre Flóra
EGY TANÁR BESZÉL

Valahová messzire tartanak,
ahogy a fény, ahogy a madarak,
és ezerfelé viszik (ha viszik
egy darabig) szíved kvantumjait.
És mások jönnek majd, és körülállnak,
és sütkéreznek kissé és aránylag
gyönyörködve (noha tán észrevétlen)
a tested szétsugárzó melegében
(bár némelyik fázósan elhúzódik);
de van talán, aki azt mondja: jó itt,
és termőföldjében gyökerre kap
valami nagyobb erő küldte mag,
és a suháng lassacskán lombosodva

*nem emlékszik a keltő áramokra,
de az már mindegy, mégis közvetíti
annak, akinek csak érzékelői
vagyunk mindnyájan — modulációkat
egy napból, mely már régen összeroskadt.*¹

¹Forrás: Holmi, 1990/6.

Závada Péter
VALAMI FÉNYES

*Mikor ezerkilencszáznegyvennégyben
Danzigban megfőtt a pipereszappan,
a lélek rózsaszínű gőzként szállt föl:
része volt a krisztusi áhítatban.
Mert noha megpróbált férfiak voltak,
és temethettek volna zsugorítva,
épp az üdvösség alternatíváját
hagyták a gyötört lélek előtt nyitva.
A porhüvelynek sem volt makulája,
színezüst tálcán csillogott fehérén:
maga volt a tisztálkodási kényszer
egy hanyatló nép idegrendszerében.
Akkor még halvány gondolat se voltál.
Nagyapának Edit csak később tűnt fel,
miután a világ már megtanulta,
hogyan lehet lemosni a bűnt a bűnnel.
A nő, aki hónapokig nem beszélt
a háború után. Egy árva szót se.
Mondták: beleszorult valami fényes,
mint az a híres kard abba a kőbe.*

²Forrás: Z. P.:
Ahol megszakad.
Libri Könyvkiadó,
Budapest, 2012.

*Nagyapa próbálkozott — mintha ujjat
szappannal a jegygyűrűből —, hiába.
A család felszólító módja volt az.
Te kellestél, a lánya, hogy kirántsa.*²

(„Keltő áramok” és „krisztusi áhítat”) Tematikus egyszerűsítéssel: Imrée tanárlíra (búcsúvétel az aktuális tanítványoktól), Zavadáé anyavers (higgadtan töredelmes himnusz az édesanyához). Előbbiben csillagászati képiség ad kozmikus távlatot az elmondottaknak; s végső soron a titkok átadásának spirituálisan allegorizáló modelljével szembesülünk. (A címe az is lehetne: *Egy költő beszél.*) Utóbbi történelmi kontextusban (a holokauszt beláthatatlan perspektívájában) vázol családtörténetet; s tágabban: a historikus erőknek kiszolgáltatott emberhez hajol elemző részvétellel. (Szavunk se lehetne, ha fölirata úgy szólna: *Valami sötét.*) Az egyik a természettudományos nyelvi-gondolati fegyelemtől remél mentális-ontologikus bizonyosságokat; a másik a mitizáló intimitás keserves szépségében találna föl utakat a megmagyarázhatatlanból a szakrálisba. Az *Egy*

tanár beszél 18 sora elvont-általános beszédmódot választ (a mind-össze két versmondat éterien áramlik-indázik); a *Valami fényes* 24 sorában — mint a zárlatban kiderül — a fiú (a mindenkori gyermek) identitáskereső beszéde bomlik ki (a szöveget rövidebb mondatok tagolják feszültséggel terhes részekre).

Mégsem állítható, hogy elütő világok származéka e két mű.

(*Közelítések, közelségek*) Imre is, Závada is a nyugatos vershagyomány, az újholdas alaktan, a klasszikus szépségeszményekről le nem mondó nyelvi-poétikai kultúra elkötelezettje (ha más-más módon és ambícióval is); s művészetük humanista tartalmai sem kétségesek e sorok írnoke előtt. A két ideemelt vers is leírható közeles minőségekkel. Az astrofikus szövegforma, az elégiko-ódai hangütés, a megszóító versbeszéd (Imrénél bölcséleti-emelkedett eréllyel, Zavadánál meghitt-érzelmes tónusban): rokonító vonások. A tárgy komor fensége és a megformáltság aggodalmas klasszicitása is közös sajátosságok. A perdöntő hasonlóságot mégsem ezekben látjuk. Inkább egy kulcsmotívum jelenlétében; a pontban, ahol a költészet csodája és a kegyelem misztériuma összeér.

(*A fény katarzisa*) Olyan toposz a fény, melyben a keresztény (és prekrisztianus) szellemtörténet minden titka, tudása és tévedése összegződni képes. Föltéve, hogy az összegzés műveletsorában ki-kezdhetetlen esztétika működik közre. Mindkét jelen alkalmat ilyennek véljük; a fény Imre Flóránál és Závada Péternél egyaránt konkrétizálatlan erő, reflektálhatatlan forrás, nyelven túli princípium. A katarzis, melyben olvasóként részünk van, poétikai hatáselemekre vezethető vissza, de szavaknál tartósabb sugárzás hitelesíti.

(*Epilógus*) Fényt írtunk volna? Szeretetre gondoltunk.